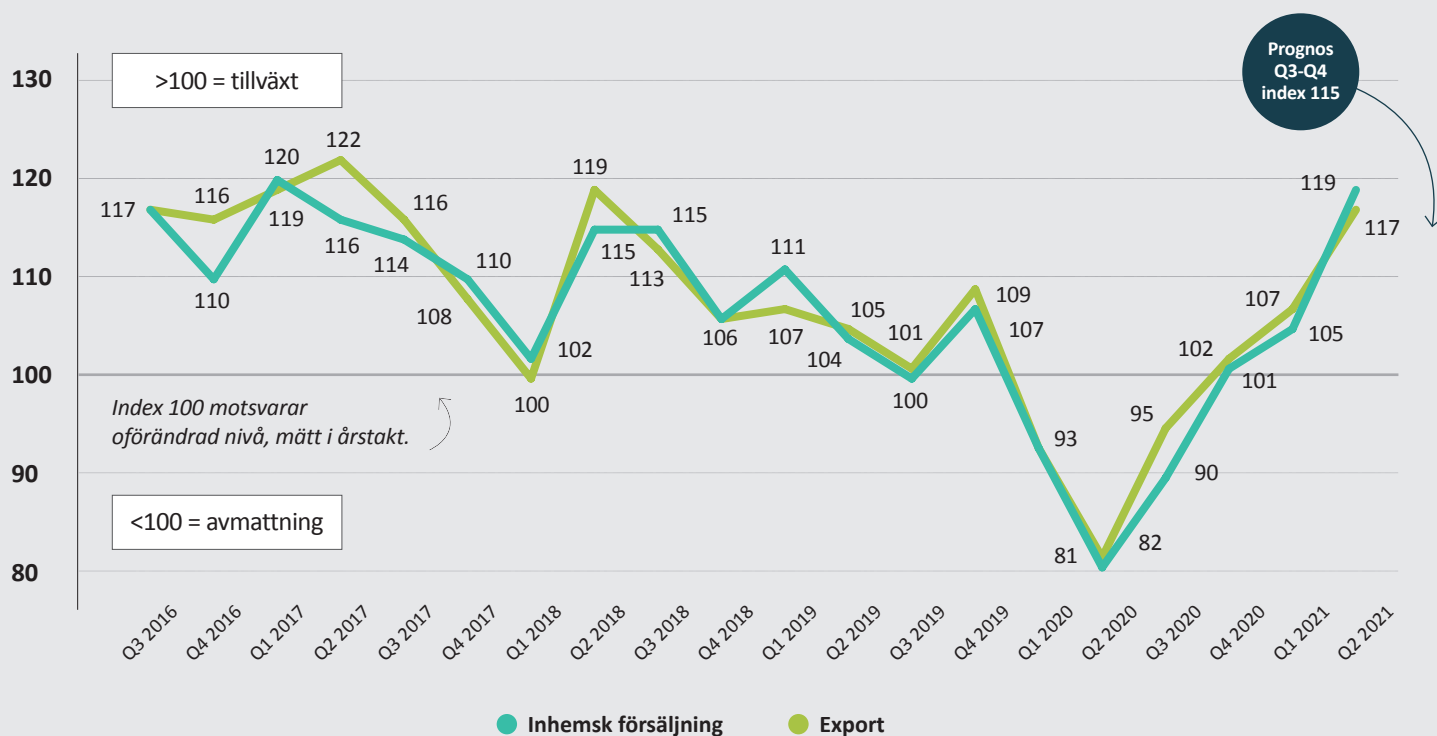

KONJUNKTURBREV

BILD 1. IKEM-INDEX FÖR PERIODEN Q3 2016–Q2 2021 ÖVER INHEMSK FÖRSÄLJNING SAMT EXPORTEN (VOLYM I ÅRSTAKT). INDEXVÄRDE UNDER 100 MARKERAR AVMATTNING (KONTRAKTION).

Källa: IKEM

Kemiföretagen återindustrialiserar Sverige

Pandemins negativa påverkan på svensk kemirelaterad produktion är som bortblåst. Det visar data om årets andra kvartal från IKEM:s medlemsföretag inom delbranscherna kemi-, läkemedel, raffinaderi, samt plast- och gummi-industri. Det påverkar även företagens personalbehov. Allt sedan tredje kvartalet 2020 har antalet sysselsatta i branschen ökat, en ökning som fortsatt under andra kvartalet 2021, uppmätt i index 106 (där allt över 100 innebär tillväxt). Även framåt, på kort och lång sikt, ser företagen ett stort behov av att anställa mer personal.

Uppstudsens från fjolårets bottennivåer som inleddes under förta kvartalet 2021 har fortsatt med besked under andra

kvartalet. Allra tydligast är återhämtningen inom de mest konjunkturberoende delbranscherna kemi samt gummi- och plast, men också läkemedel och raffinaderi uppvisade volym-mässig tillväxt under kvartalet (se tabell 1).

Den höga tillväxttakten är delvis en produkt av att jämförelsen sker mot fjolårets starkt pandemibelastade andra kvartal. Men även när jämförelsen sker mot produktions- och exportnivåerna 2019 blir det tydligt att IKEM-företagen ligger på historiskt höga produktionsvolym. Jämfört med 2019 visar exempelvis SCB:s exportstatistik för april-maj 2021 en tillväxt på tre procent (värde) för plast/gummiexporten och med 12 procent för kemiexporten. Ännu tydligare blir det att det skett en uppgång i SCB:s industriproduktionsindex (IPI)

där samtliga IKEM-branscher uppvisar tvåsiffriga tillväxttal (Q2 2021/Q2 2019).

Klart är också att accelerationen i den globala efterfrågan på IKEM-företagens erbjudande varit snabbare än förväntat. I förhållande till de prognoser företagen lagt fast i slutet av mars, angav 64 procent av kemiföretagen att utfallet under Q2 blev bättre än förväntat liksom bland 46 procent av plast- och gummiföretagen (se tabell 2). För läkemedelsföretagen och raffinaderierna var det en tredjedel som överraskades av efterfrågetrycket.

TABELL 1. INDEX FÖR DELBRANSCHERNA INOM IKEM. UTVECKLING MÄTT I ÅRSTAKT, DÄR INDEX 100 MOTSVARAR OFÖRÄNDRAD UTVECKLING. FÖRSÄLJNING MÄTT I VOLYM.

Källa: IKEM

	Inhemsk försäljning		Export		Antalet anställda	
					Investeringar	Kostnader
						Lönsamhet
Kemi	128	133	102	116	138	129
Plast/gummi	122	111	112	112	143	95
Läkemedel/raff	109	113	107	115	129	115
IKEM totalt	117	119	106	115	134	116

TABELL 2. HUR UTFÖLL Q2 I FÖRHÅLLANDE TILL FÖRETAGETS PROGNOSE FRÅN Q1?

Källa: IKEM

	Mycket bättre		Bättre		I linje med prognos		Sämre		Mycket sämre	
Kemi	40%	24%	23%	12%	0%					
Plast/gummi	22%	24%	31%	22%	2%					
Läkemedel/raff	0%	31%	67%	1%	0%					
IKEM totalt	16%	28%	48%	8%	0%					

UTBUDSBRISTER OCH LOGISTIKTRASSEL BROMSAR FORTSATT TILLVÄXT

Klart är också att tillväxten hade kunnat vara än starkare om det inte vore för att den globala, mer eller mindre synkroniserade, industriella tillväxten skapat utbudsbrister och logistikproblem. Problematiken belystes redan i IKEM:s konjunkturbrev över det första kvartalet. En majoritet av företagen angav då att de inte kunnat producera på full potential. Flertalet företag förutspådde då även en fortsatt utbudsbrist samt lokala/globala transport- och logistiktrassel under andra kvartalet.

Och precis som företagen förväntat blev det en utbudsbrist, vilket satte grus i maskineriet för framförallt kemi- samt plast- och gummiindustrin, men delvis också för läkemedelsindustrin (se tabell 3). Särskilt tydligt är problemet när det gäller utbud och prisutveckling på plastråvara och plastförpackningar (se tabell 4).

TABELL 3. PÅ ETT ÖVERGRIPANDE PLAN, HAR FÖRETAGETS PRODUKTION DRABBATS AV TRÖGHETER I DE GLOBALA VÄRDEKEDJORNA UNDER Q2 (INKOMMANDE OCH UTGÅENDE VARUFLÖDEN) TILL FÖLJD AV LOGISTIKPROBLEM OCH/ELLER UTBUDSBRISTER?

Källa: IKEM

	Ja, till stora delar		Ja, till delar		Ja, en mindre del		Nej, inte alls	
Kemi	57%	15%	5%	24%				
Plast/gummi	23%	64%	14%	0%				
Läkemedel/raff	0%	2%	31%	68%				
IKEM totalt	21%	14%	19%	45%				

Många företag anger att de lagt oerhört mycket arbete på att lösa olika typer av tillgångs- och distributionsknutar under kvartalet. Enskilda företag berättar att de fått minska antalet skift för att de inte får fatt i tillräckliga mängder råvara, vilket självklart resulterat i längre ledtider. En hel del företag anger även att leveranserna bromsats av att deras kunder inom andra industrigrenar tvingas dra ner/stoppa produktionen då andra komponenter saknas i tillräcklig mängd, till exempel halvledare inom fordonsindustrin. Inte minst har det påverkat många av företagen inom svensk plast- och gummiindustri.

GODA FRAMTIDSPROGNOSE

Trots flaskhalsproblem ser företagen fortsatt goda möjligheter till produktionstillväxt när de blickar framåt. Samtliga delbranscher räknar med volymökningar under andra halvåret. Kemiindustrin är den i särklass mest optimistiska med ett index för produktionen på 120 för andra halvåret. Index för IKEM totalt ligger på 115. Det är särskilt anmärkningsvärt med tanke på att andra halvåret 2021 jämförs med ett halvår av tillväxt 2020. Samtidigt tror företagen att tillgångs- och distributionsproblemen kommer fortsätta agera broms under det tredje kvartalet. Ungefär hälften av företagen inom kemi- samt plast- och gummiindustrin räknar med att det blir så. Inte minst pekar företagen på det globala containerkaoset som ställer till extra bekymmer, både vad avser tillgång och prisbilden på frakt.

TABELL 4. HAR FÖRETAGET PÅVERKATS SPECIFIKT AV MATERIALBRISTEN INOM PLASTRÅVARA? PÅ VILKET SÄTT HAR NI PÅVERKATS?

Källa: IKEM

	Kraftigt höjda inköpskostnader	Svårt få tag på råmaterial	Svårt få tag på plastprodukter	Annat
Kemi	80%	36%	14%	3%
Plast/gummi	92%	93%	27%	2%
Läkemedel/raff	3%	32%	29%	0%
IKEM totalt	39%	39%	22%	1%

Inom läkemedelsindustrin/ raffinaderi däremot är farhågorna kring varuförsörjningsproblemen begränsade.

KOSTNADSÖKNINGARNA ACCELERERAR

Distributionsproblemen och råvarubristen har även inneburit att företagens kostnader ökat kraftigt under andra kvartalet. Index 134 för inköp av insats/råvara är det hittills högsta indexvärdet sedan 2017, då IKEM började ge ut Konjunkturbrev för kemirelaterad industri. För kemi- respektive plast- och gummiföretagen låg index kring 140 vilket representerar en signifikant kostnadsökning. Förvisso sker jämförelsen mot de tillfälligt minskade inköpskostnaderna som noterades under fjolårets andra kvartal. Men också mätt i absoluta tal ligger kostnadsnivåerna högt för centrala komponenter inom IKEM-produktionen. I själva verket är detta endast en del i ett allmänt globalt råvaruprisrally, vilket eldas på av det som redan nämnts; stor global efterfrågan, utbudsbrister och logistikproblem.

LÖNSAMHETEN PEKAR I OLIKA RIKTNINGAR

Möjligheterna för företagen att på kort sikt kompensera sig för de kraftigt stigande kostnaderna skiljer sig mellan företag och delbransch. Kemiföretagen lyckas uppvisa en förbättrad lönsamhet under andra kvartalet medan plast- och gummiföretagen tappar i lönsamhet (se tabell 1). Det är naturligtvis en kombination av volymtillväxt och verkställda prisökningar som ligger bakom lönsamhetsförbättringen inom kemiindustrin. Men också mixen av olika typer av industrikunder påverkar möjligheterna för att få igenom prishöjningar. Det är inte ovanligt att exempelvis underleverantörer till fordonsindustrin, däribland många plast- och gummiproducerande företag sitter fast i långa avtal med små möjligheter till priskorrigeringar, oaktat vad som händer på inköpsidan.

SYSSELSÄTTNINGSTRENDEN VÄNDER

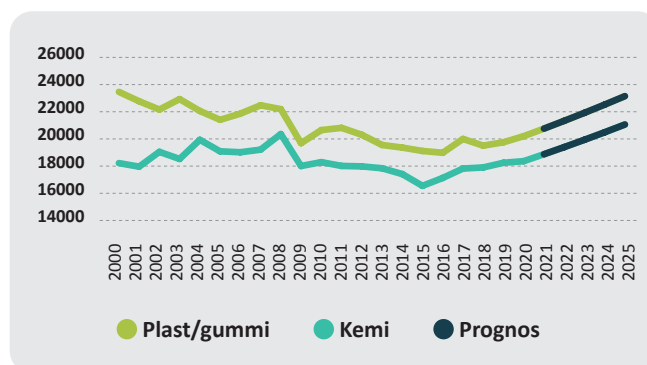
Att svensk industri för närvarande befinner sig i en positiv utvecklingsfas råder det inte några tvivel om. För IKEM-företagen har detta bland annat manifesterats genom att antalet sysselsatta ökat alltsedan tredje kvartalet 2020. Under kvartal två 2021 fortsätter antalet sysselsatta att öka, uppmätt i index 106.

Hur ser då företagen på personalbehovet i ett något längre perspektiv? På fem års sikt visar det sig att både kemi-, plast- och gummiföretagen tänker sig att växa i antal medarbetare med cirka 15 procent, dvs med ett årsgenomsnitt på knappa tre procent. För läkemedelsföretagen och raffinaderierna är prognosen försiktigare, men ändå med en treprocentig anställningstillväxt för femårsperioden. Då antalet sysselsatta är klart störst inom kemi-, plast- och gummiindustrin ger det en total sysselsättningsökning för totalen av IKEM-branscherna på 12 procent under de kommande fem åren.

Om kemi-, plast- och gummiföretagens prognoser visar sig korrekta är det ett tydligt trendbrott för dessa centrala svenska industrigrenar. Sedan sekelskiftet har exempelvis plast- och gummiindustrin tappat knappt 4000 medarbetare, på grund av rationaliseringar, digitalisering och outsourcing av funktioner till tjänsteföretag. Den utvecklingen verkar nu bruten. Bli prognosen sannspädd inom plast- och gummiindustrin kommer antalet medarbetare att år 2025 vara tillbaka på samma nivå som år 2000. Kemiindustrins personaltapp i finanskrisens spår återtas också mot slutet av prognosperioden.

BILD 2. ANTALET SYSSELSATTA INOM SVENSK KEMI- OCH PLAST- OCH GUMMIINDUSTRI. PROGNOIS FÖR ÅREN 2020–2025.

Källa: SCB och IKEM

De optimistiska tongångarna kan tolkas som ett tecken på att branschen ser ljus på framtiden, inkluderat fortsatt omställning mot en mer hållbar och cirkulär produktion.

Som IKEM:s konjunkturbrev för kvartal fyra 2020 visade, anser en klar majoritet, 88 procent av IKEM-företagen, att de ligger före konkurrenterna i en global jämförelse vad

TABELL 6. ANDEL FÖRETAG SOM ANGER SVÅRIGHETER ATT HITTA OLIKA TYPER AV KOMPETENSER (SVÅRT OCH MYCKET SVÅRT). Källa: IKEM

	Kollektivanställda totalt	Processoperatörer	Underhållstekniker	Andra inriktningar	Tjänstemän totalt	Maskiningenjörer	Kemingenjörer	Processingenjörer	IT-specialister	Kemister (naturvetare)	Tekniska säljare	Ekonomer	Bolagsjurister	Andra inriktningar
Kemi	6%	4%	22%	51%	41%	15%	90%	93%	27%	74%	67%	4%	4%	3%
Plast/gummi	27%	58%	61%	19%	59%	28%	71%	41%	46%	34%	59%	10%	6%	9%
Läkemedel/raff	0%	1%	27%	25%	5%	1%	6%	7%	30%	6%	1%	0%	0%	0%
IKEM totalt	5%	12%	30%	29%	20%	11%	39%	36%	29%	26%	27%	2%	4%	2%

gäller just resurseffektivitet och grad av miljöpåverkan. Men självklart krävs fortsatt stora investeringar och avsevärda arbetsinsatser för att industriföretagen i ännu högre grad ska kunna svara mot världens behov av klimatneutral produktion. Expansions- och omställningsplanerna i kemi-, plast- och gummiindustrin innebär därför ett stort rekryteringsbehov. Totalt anger IKEM-företagen att de räknar med att de på 5 års sikt behövs ett nettotillskott på cirka 6000 anställda.

RISK FÖR KOMPETENSBRIST – 11 000 BEHÖVS, I MÅNGA FALL ÄR DET REDAN SVÅRT ATT REKRYTERA

Utöver företagets ambitioner att växa i antal medarbetare måste de samtidigt hantera de vakanser som uppstår på grund av pensionsavgångar. Prognosen företagen ställer ut på fem års sikt är att 9 procent av dagens medarbetare lämnar för åldersstrecket. På 10 års sikt är prognosen 15 procent. Det innebär samfällt att företagets HR-avdelningar har bråda dagar framför sig. De ska både besätta många vakanta tjänster och hitta personal till nytillkomna befattningar. I runda tal handlar det om att totalt 11 000 tjänster skall tillsättas bland IKEM-företagen på 5 års sikt.

Alarmerande är därför att företagen redan nu, i slutet av pandemin och med hög arbetslöshet, anser att det är svårt eller mycket svårt att rekrytera arbetskraft till många yrkeskategorier (se tabell 6). Läget är särskilt kritiskt för kemiindustrin där 93 % av företagen tycker att det är svårt eller mycket svårt att rekrytera processingenjörer. För plast- och gummiindustrin gäller att underhållstekniker är det som är svårast att rekrytera, 61 % av företagen uppger att det är svårt eller mycket svårt att hitta rätt kompetens. För läkemedelsindustrin är rekryteringsläget inte riktigt lika besvärligt, men även för dem finns det vissa yrkeskategorier som är mycket svåra att rekrytera.

Personer som redan nu finns på arbetsmarknaden kommer inte att kunna fylla industrins hela rekryteringsbehov. Ett glädjande besked från företagen är därför att de över lag är

nöjda med nivån hos de nyutbildade som söker sig till industrin. Två yrkeskategorier sticker dock ut. För processingenjörer anger 16 procent av företagen inom kemiindustrin att de nyutbildades kunskaper ligger långt eller mycket långt ifrån förväntan, för tekniska säljare anger 18 procent av företagen att kunskapen ligger långt eller mycket långt ifrån vad företagen förväntar sig.

Den kombinerade effekten av bristfälliga kunskaper hos nyutbildade processingenjörer och svårigheterna att rekrytera dem innebär stora utmaningar för företagen också med tanke på att de är högt eftertraktade även av andra industrigrenar, till exempel skogs-, stål- och återvinningsindustrin. Dessutom är utbildningstiden lång.

Situationen är alltså allvarlig, särskilt mot bakgrunden att det handlar om sektorer som är viktiga för Sveriges ambitioner att leda klimatomställning. Här behövs ett gemensamt engagemang från industri, utbildningssektorn och samhället i övrigt.

IKEM:s medlemsföretag verkar inom det breda spannet av plast-, gummi-, kemi- och läkemedelsproduktion. Branschens totala förädlingsvärde uppgår till en knappt femtedel av den totala industriproduktionen i Sverige. Exportvärdet var 304 miljarder kronor 2020. Samtliga redovisade svar, där annat ej anges, från konjunkturenkäten är omsättningsviktade med företagets omsättning. Konjunkturbrevet redovisas för varje kvartal.

För frågor kontakta:
Carl Eckerdal, chefekonom
070-497 11 98
carl.eckerdal@ikem.se

IKEM

Innovation and Chemical Industries in Sweden
Innovations- och kemiindustrierna i Sverige
Box 55915 | SE 102 16 Stockholm | Sweden
www.ikem.se